

Лудвиг Витгенщайн

ЛОГИКО-ФИЛОСОФСКИ ТРАКТАТ (1921)

Това е единственото публикувано приживе съчинение на Витгенщайн. Преди Първата световна война той изучава под ръководството на Б. Ръсел новата символна логика, но е ученик, който възприема по свой начин, и самият Ръсел изказва готовност да се учи от него. По време на участието си във войната като артилерийски офицер записва в дневниците си мислите си върху езика и логиката. От тях се ражда „Логико-философският трактат“, който излиза на немски през 1921 г., а на следващата година, със съдействието на Ръсел – успоредно на немски и английски. Преводът е направен по изданието L. Wittgenstein. Werkausgabe, Bd. 1. Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1984, като е взет предвид и преводът на Н. Милков (Л. Витгенщайн. Избрани съчинения. Наука и изкуство. С., 1988).

2.1 Ние си създаваме образи на фактите.
2.11 Образът представя обстоятелствата в логическото пространство – съществуването и несъществуването на [възможни] състояния на нещата.
2.12 Образът е модел на действителността.
2.13 На предметите съответстват в образа елементите на образа.
2.131 Елементите на образа са представители в образа на предметите.
2.14 Образът се състои в това, че неговите елементи се отнасят по определен начин един към друг. [...]

3 Логическият образ на фактите е мисълта. [...]
3.01 Съвкупността на истинните мисли е образ на света. [...]
3.1 В изречението мисълта се изразява по сетивно възприемаем начин.
3.11 Ние използваме сетивно възприемаемия знак (звук или писмен знак и т.н.) на изречението като проекция на възможното състояние на нещата.

Методът на проекция е мисленето на смисъла на изречението.

3.12 Знака, с който изразяваме мисълта, наричам знак на положението. А положението е изречението като знак в своето проективно отношение към света. [...]

3.14 Знакът на положението се състои в това, че неговите елементи, думите, се отнасят в него една към друга по определен начин.

Знакът на положението е факт. [...]

3.2 В изречението мисълта може да бъде изразена така, че на предметите на мисълта да съответстват елементи от знака на положението.

3.201 Тези елементи наричам „прости знаци“, а положението – напълно анализирано.

3.202 Използваните в изречението прости знаци се наричат имена.

3.203 Името означава предмета. Предметът е неговото значение. („А“ е същият знак като „А“.)

3.21 На конфигурацията на простите знаци в знака на положението съответства конфигурацията на предметите в състоянието на нещата. [...]

3.26 Името не може да продължи да се разчленява чрез дефиниция: то е първичен знак.

3.261 Всеки дефиниран знак обозначава *чрез посредничеството* на онези знаци, чрез които е бил дефиниран; и дефинициите показват пътя.

Два знака, един първичен знак и един знак, дефиниран чрез първични знаци, не могат да обозначават по един и същ начин. Имената не *могат* да се разложат чрез дефиниция. (Няма знак, който има значение самостоятелно, сам по себе си.) [...]

3.34 Изречението притежава съществени и случайни черти.

Случайни са чертите, които произтичат от особения начин на получаване на знака на положението. Съществени – единствено тези, които позволяват на изречението да изразява смисъла си.

3.341 Значи, същественото в изречението е това, което е общо за всички изречения, способни да изразят един и същ смисъл.

И въобще, по същия начин същественото в един символ е това, което е общо за всички символи, способни да изгълнят едно и също предназначение. [...]

3.323 В разговорния език се случва извънредно често една и съща дума да обозначава по различен начин – а значи да принадлежи към различни символи – или две думи, които обозначават по различен начин, да се употребяват в изречението наглед по един и същ начин.

Така думата „е“ се среща като копула, като знак за твърдение и като израз за съществуване; „съществувам“ като непреходен глагол, подобно на „ходя“; „твърдествен“ като прилагателно; ние говорим за „това, онова *нещо*“, „*нещото*“, но също казваме, че *нещо* съществува.

(В изречението „Блага е блага“¹ – където първата дума е собствено име, а последната прилагателно – тези думи не просто имат различно значение, а са *различни символи*.)

3.324 Така възникват най-фундаментални обърквания (с които философията е пълна).

3.325 За да избегнем тези грешки, трябва да използваме знаков език, който ги изключва, като не използва един и същ знак в различни символи, нито знаци, които обозначават по различен начин, наглед по един и същ начин. Значи знаков език, който се подчинява на *логическата* граматика – на логическия синтаксис.

(Логическият символизъм (*Begriffsschrift*) на Фреге и Ръсел е такъв език, който наистина още не изключва всички грешки.) [...]

4.003 Повечето изречения и въпроси, написани по философски предмети, не са неистинни, а безсмислени. Затова изобщо не можем да отговорим на въпроси от този вид, а можем само да установим тяхната безсмисленост. Повечето въпроси и изречения на философите се основават на това, че не разбираме логиката на нашия език.

(Те са от типа на въпроса дали Доброто е повече или по-малко тъждествено от Красивото.)

И не е чудно, че най-дълбоките проблеми всъщност *не са* проблеми.

4.0031 Цялата философия е „критика на езика“. (Макар и не в смисъла на Маутнер.) Заслугата на Ръсел е, че е показал, че привидната логическа форма на изречението не е непременно действителната му форма. [...]

4.001 Съвкупността от изреченията е езикът.

4.002 Човекът притежава способността да изгражда езици, с които може да се изрази всеки смисъл, без да има и представа как и какво означава всяка дума. Както и говорим, без да знаем как се получават отделните звуци. [...]

4.01 Изречението е образ на действителността.

Изречението е модел на действителността, такава, каквато я мислим ние.

4.011 На пръв поглед изречението – както е отпечатано върху хартия – не изглежда да е образ на действителността, за която се отнася. Но и нотното писмо не изглежда да е образ на музиката, както и фонетично (буквено) писмо не изглежда да е образ на речта ни.

И все пак тези знакови езици се оказват, също и в обикновения смисъл на думата, образи на това, което представят. [...]

4.014 Грамофонната плоча, музикалната мисъл, нотното писмо, звуковите вълни, всички се намират помежду си в онова вътрешно отношение на изображение, което съществува между езика и света.

Общ за всички тях е логическият им строеж.

(Както в приказката двамината юнаци, двата им коня и техните лилии. Те всички са в някакъв смисъл едно и също нещо.)

4.0141 Има общо правило, чрез което музикантът може да извлече симфонията от партитурата, чрез което от браздата на грамофонната плоча може да се получи симфонията и отново чрез първото правило да се напише партитурата. Точно в това се състои вътрешната прилика на тези наглед толкова различни образувания. И това правило е законът на проекцията, който проектира симфонията в нотния език. То е правилото на превода на нотния език на езика на грамофонната плоча. [...]

4.031 В изречението сякаш едно състояние на нещата се съставя за проба.

Направо може да се каже вместо „това изречение има такъв и такъв смисъл“ – „това изречение представя такова и такова състояние на нещата“.

4.0311 Едно име замества един предмет, друго – друг и те са свързани помежду си, така че цялото представя състоянието на нещата – като жива картина. [...]

4.032 Само дотолкова изречението е образ на състоянието на нещата, доколкото е логически разчленено.

(Изречението „*Ambulo*“ също е съставно, тъй като коренът му с друго окончание и окончанието му с друг корен дават друг смисъл.)

4.04 В изречението трябва да могат да се разграничат толкова неща, колкото в състоянието на нещата, което то представя.

И двете трябва да притежават едно и също логическо (математическо) многообразие. (Сравни „Механиката“ на Херц за динамичните модели.) [...]

4.11 Съвкупността на истинните изречения е съвкупното естествознание (или съвкупността на естествените науки.) [...]

¹ Оригиналният пример на Витгенщайн „Grün ist grün“ тук е заменен с друг (б. пр.).